

TÜRK-ERMENİ İLİŞKİLERİNİN DÜNÜ BUGÜNÜ

Nejla BİRKOÇ*

Türk-Ermeni ilişkilerinin geçmişi elbette ki çok eskilere dayanmaktadır. Fakat gözle görülür elle tutulur bir şekilde ilişkilerin uluslararası bir boyut kazanması Osmanlı İmparatorluğu'nun zayıflamaya başladığı dönemden itibaren başlar. Bu dönemde Avrupalı büyük devletler Osmanlı topraklarında yaşayan etnik gurupları ayaklandırarak Osmanlı'dan koparmak ve ayırmak istemektedirler. Ermeni topluluğu da Osmanlı topraklarında yaşayan halklardan biri olduğu için aynı girişimler bu topluluk üzerinden de gerçekleştirilmiş ve sonunda Osmanlı (Türkler) ile Ermeniler arasındaki ilişkiler bozulmuştur. Osmanlı uyruğunda olan Ermeni halkının Avrupa'nın büyük devletlerini yakından ilgilendirmesinin sebebi kesinlikle duygusal ya da insani bir boyutta değil tamamen bu devletlerin Ermenileri bahane ederek Osmanlı'nın iç işlerine karışmak ve onu zayıflatmak isteğiyle doğrudan alakalıydı. Söz konusu dönemden günümüze kadar geçen süre zarfında ilişkiler kimi zaman iyi ama çoğunlukla gergin bir ortamda devam etmiştir.

Türk-Ermeni ilişkilerinin kilit noktasını oluşturan ve kimi zaman ilişkileri durma noktasına getiren meselelerin en önemlisi Ermenilerin 1915 Ermeni Göçünü "Soykırım" olarak addetmeleri ve diğer bir mesele ise Dağlık Karabağ sorunudur. 1915 yılından günümüze yüzyıllık bir dönem içinde Türk-Ermeni ilişkilerine ve Soykırım iddialarının çıkış noktasına kısaca değinecek olursak karşımıza şöyle bir tablo çıkmaktadır. 1917 yılında Rusya'nın savaştan çekilmesi üzerine Türk kuvvetleri Rus ordusu yerine bu sefer de Ermeni çeteleriyle savaşmaya başlamış ve bu çatışmalarda Ermeni birlikleri yenilmiş ve bunun üzerine 3 Aralık 1920 tarihinde Ermenistan ile Türkiye Büyük Millet Meclisi arasında Gümrü Antlaşması imzalanmıştır. Bu antlaşmayla Ermenistan Doğu Anadolu'da bir miktar toprağın Ermenilere verilmesini öngören Sevr Antlaşması'nı yok sayacağını ve Türkiye sınırları içinde Ermenilerin çoğunlukta bulunduğu hiçbir bölge olmadığını kabul etmiştir. Antlaşmanın imzalanmasından bir gün sonra Ermenistan Sovyetler Birliği tarafından işgale uğrayınca bu sefer de aynı antlaşma Sovyetler Birliği ile imzalandı. Türkiye Sovyetlerin federal yapısının bir gün başka yorumlara yol açabileceği endişesiyle doğu sınırlarının Gürcistan, Ermenistan ve Azerbaycan Sovyet idareleri tarafından da kabul edilmesini istedi; bu da 13 Ekim 1921 tarihli Kars Antlaşması'yla sağlandı. Kars Antlaşması halen yürürlüktedir, o nedenle de Ermenistan'ın hukuken Türkiye'den toprak talep etme hakkı bulunmamaktadır. Bu tarihten sonra yaklaşık yirmi yıl boyunca Ermenistan ve Türkiye arasında herhangi bir sorun yaşanmadı. Fakat İkinci Dünya Savaşı'ndan galibiyetle çıkan Sovyet Rusya hükümeti Batı Blokuna karşı Türkiye'nin doğusunda kendisine yeni bir dayanak yaratmak ve Akdeniz'e inmek için Türkiye ile sürdürmüş olduğu dostluk ve işbirliği politikasına son vererek 1925 tarihli Dostluk ve Tarafsızlık Antlaşmasını yenilememiştir. 1918 Brest Litovsk Antlaşmasıyla Türkiye'ye bırakılan doğu topraklarını ve ayrıca boğazların kontrolünü istemiştir. Sovyet

* Trakya Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Öğrenci Dergisi Baş Editörü

Dışişleri Bakanlığı toprak talebini Ermenistan ve Gürcistan'ın toprağa ihtiyaç duyduğunu belirterek açıklamıştır. Rusların bu talepleri Ermenistan hükümeti tarafından da desteklenmiştir. Bu talepler daha sonra Ermeni diasporası ve çeşitli parti ve dernekler aracılığıyla başta Avrupa olmak üzere çeşitli ülkelerde basın kampanyasıyla duyurulmaya ve destek istenmeye başlanmıştır. Türk hükümeti Sovyet Rusya'nın ve Ermenilerin bu isteklerini reddederek kurulduğu günden beri sürdürdüğü tarafsızlık politikasını sonlandırarak Amerika'nın başını çektiği Batılı ülkeler safında yer almaya başlamıştır. Sovyet Rusya Türkiye için izlemiş olduğu dış politikanın yanlış olduğunun farkına vararak tüm bu taleplerinden vazgeçmiştir. Fakat Ermenistan'da Türklere karşı giderek güçlenen milliyetçilik akımının önüne geçememiştir.

1915 göçünden sonra Avrupa ve Amerika kıtasına göç eden Ermenilerin yavaş yavaş milli kimliklerini kaybetmeye başlamaları yurt dışındaki Ermeni kiliselerine bağlı cemaatlerin, partilerin ve derneklerin üye sayısının azalmasına neden olmuştur. Bunun üzerine söz konusu bu örgütler endişelenmeye başlamışlardır. Ermenileri bir arada tutabilmek ve onlarda Ermeni bilincini yaratmak için 1915 olaylarını soykırım yani Ermenilere yönelik bilinçli bir kıyım olarak dile getirmeye başladılar. Bundan sonraki zamanlarda 1915 tehciri, Ermeni kiliselerinde, okullarında, siyasi parti ve derneklerinde Türklere, Ermenileri soykırıma uğrattıkları tezi sürekli olarak işlenerek Ermeni gençlerin beyinleri yıkanmış dolayısıyla Türklere nefret etme ve intikam alma duyguları oluşturulmuştur. Bu çalışmaların da etkisiyle 1975-1986 yılları arasında ASALA, JLAG, ARA gibi bir çok Ermeni terör örgütü kurulmuştur. Bu terör örgütleri bu süre zarfında 32 Türk diplomatıyla birlikte toplam 70 kişiyi öldürmüşlerdir.

Gerek Ermeni diasporasının çalışmaları gerekse terör örgütlerinin Türklere yönelik kıyımları bu meseleyi uluslararası bir boyuta taşımıştır ve uzun zamandan beri de Ermenilerin "soykırım" iddiaları gündemdeki yerini korumaktadır. Ermeniler Türk hükümetinin "soykırım" iddialarını kabul ederek kendilerinden özür dilenmesini ve bunun neticesinde de yine Türk hükümetinden toprak ve tazminat talep etmektedirler. Ayrıca bu iddiaların uluslararası zeminde ve Türkiye nezdinde kabul ettirilerek Türklere ve Türk milleti rencide edilmek istenmektedir. Elbette ki Ermenilerin bu taleplerinin bizim nezdimizde kabul görmesi hem tarihimize hem de milletimize büyük haksızlık ve ihanet olur.